

בעזרת השם יתברך

גליון # 5 - חודש שבט תשכ"ח

אגרון עולמי לגלות את האמת על חיוב ישוב ארץ ישראל
שהיא מצות עשה מן התורה ושקולה כנגד כל מצות התורה

בירורי הלכות מכל ספרי שאלות ותשובות

הגליונות האלו מיוסדים לשבור את כח של אלו שמוציאים דיבתם רעה על ארצינו הקדושה כמו שכתוב בספר חפץ חיים בהקדמה, וז"ל: ועוד הלא ידוע הוא שנגזר עלינו גלות מפבר מעת מעשה המרגלים, כמו שכתוב בתהלים (פרק קי"ו, כ"ו-כ"ז), "וַיִּשְׂא יְדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל אוֹתָם וְגו' בְּגוֹיִם וּלְזָרוֹתֵם בְּאַרְצוֹת", וכמו שפרש רשארץ ישראל שם והרמב"ן בפ' שש שלח, (במדבר י"ד א') וְחָטְא הַמְּרַגְלִים הֲלֵא הָיָה עוֹן לְשׁוֹן הָרָע, וְכִמוּ דְאִיתָא בְּעַרְכֵּינוּ (דף ט"ו). אִם כֵּן אֲנוּ מְכַרְחִין לְתַקְנָן זֶה הַחֲטָא קִדְּם הַגְּאֻלָּה. וכדאיתא בתנא דבי אליהו שהלשון הרע עולה עד כנגד כסא הכבוד, ובפרט כשהוא מדבר נגד ארץ ישראל.

על ידי שנלמוד על מצות ישוב ארץ ישראל נזכה שכל בני ישראל יעלו לארצינו הקדושה כמ"ש בעובדיה (פרק א פסוק יז) וְבָהָר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קִדְּשׁ וַיִּרְשׁוּ בֵּית יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם. (ובספר ישעיה פרק ס פסוק כא) וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם וַיִּרְשׁוּ אֶרֶץ נָצַר מְטַעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאֵר. הַקִּטָּן יִהְיֶה לְאַלְף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עַצוּם אֲנִי ה' בְּעֵתָהּ אַחֲשֶׁנָּה. ונזכה בקרוב ממש לביאת משיח צדקינו בב"א.

עוד לקטנו מדברי חז"ל בש"ס בבלי ירושלמי ומדרשים, זוהר הקדוש תיקונים וספרי הראשונים, ומספרי מוסר וספרי ח"ן מגדולי האחרונים וספרי תלמידי הבעל שם טוב זצלה"ה

עיה"ק צפת תובב"א

מצות ישיבת ארץ ישראל

על פי שאלות ותשובות באלף שנים האחרונות

שו"ת אבקת רונל סימן קפח

על דבר הורא' אלופי וגבירי רבני עולם אשר בעיר צפת תוב"ב ישמרם השומר אמת לעולם. על התרת הסכמת הקצבים אשר עליה מעכבים לסבת תוקף קשרי חומרותיה עתה באתי להתיר אלו הקשרים בכתבי הקדש ואגמרין סמיכנא אמינא ולא מסתפינא.

תחלתה כתבו ז"ל חייבים אנו למסור נפשותינו ומאדינו להעמיד תורתנו הקדושה לבל יפול ממנה אפילו כמלא נימא. אני אומר זה אמת אם היו הגויים מתכוונים להעבירנו על דת אמנם בנ"ד הם מתכוונים להנאת עצמם לגבות חובותיה' מריוח הבשר ובהא ודאי שרי במקום סכנה דהא כתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם גו' ולא שימות בהם ומוטב לחלל שבת אחת כדי לקיים שבתות הרבה ובכן וחי בהם לחיי הע"הב ואפילו לעבור על מצות התורה ולעשות

עבירה כשהגוי מתכוין להנאת עצמו במקום סכנה שרי חוץ מע"ז וג"ע וש"ד כדאיתא בסנהדרין פרק בן סורר ומורה ואף בביזרה דע"ז נמי אמרינן אלמלא נגדוהו לחנניא מישאל ועזריה הוו פלחי לצלמא משום דאנדריטי של מלכים הוה ואפילו באיסור לאו וכרת דחמיר טפי אמרינן ביומא בפרק יום הכפורים עוברה שהריחה ריח תבשיל נבלה ביום הכפורי' מאכילין אותה משום ספק פיקוח נפשות ואמרינן נמי בפ' בן סורר ומורה אמר רבא גוי דאמר לישראל קטול לי אספסתא בשבתא ושדי לחיואי ואי לא קטילנא לך ליקטול ולא ליקטליה וההוא עובד' דשלהי יבמות דא"ל גוי לישראל קטול לי אספסתא ושדי לחיואי ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלניא בר ישראל דאמרי ליה בשיל לי קדרה בשבתא ולא בשיל וקטלית יתיה כתבו עליו התוס' ז"ל דשמא לא היה בקי בהלכה דמן הדין לא היה לו למסור עצמו במקום הנאת עצמן של גוים.

ועוד כתבו ז"ל ולפיכך אנו אומרים שאין להתיר ההסכמה כזאת שיש בה כל החומרות הנזכרים מכמה טעמים חדא כי בזמן שנעשית ההסכמה זו היו קרובים הקהל להפסד יותר ממה שהם עתה.

אני אומר כי הפליגו בחומרות ההסכמת הרבנים יצ"ו למיגדר מילתא פן יפקירו עוד בכל ההסכמות החמורות דהא אם אז כשעשו הקהל הסכמה זו היו קרובים להפסד הוי הפסד ממון לא הפסד נפשות בעלילות ברשע כי היה להם הגביר כה"ר כלב נ"ע איש עומד בפרץ להצילם מידם בהיות לו יד ושם בגדולים שרים ושופטי ארץ.

עוד כתבו שאין מתירין הסכמה חמורה כזאת לסייע ידי עוברי עבירה כיון שנחשדו על הגזלה ועל הנבלה. אומר אני מפני שראו בחתימתי דבר זה שהיה על דרך הגזמה לבל תחזק ידי הקצבים וגם עוזריהם לבטלה תוך זמנה לכך חתמתי עליהם כך ובקעה מצאתי וגדרתי בה גדר ומעולם לא נחשדו על הנבלה זולת על הגזלה לבד

ומזה אפשר שיבואו לידי חשד נבלה ואין לטעות בזה דהא דרשינן לשון הדיוט וממנה מובן דבר זה שהרי לא עשאוה אלא לעשר שנים לבד דאילו היתה מחמת נבלה היו עושים אותה עליהם לעולם גם בכלל הסבות שכתבו על סבת עשייתה לא זכרו דבר נבלה כלל ואילו כן היו זוכרים אותה הואיל והיא חמורה מאד נוגעת לבשר ולעצם ושקולה יותר מכל הסבות שכתבו וגם מחתימתי ניכר דבר זה בפירוש לשון הדיוט דהאי דינא לא מחמת שהם חשודים על הגזלה נאמר שאפשר שיבואו לידי חשד נבלה דהא קי"ל החשוד על דבר אחד לא הוי חשוד לזולתו כדאיתא בבכורות פרק עד כמה דתנן התם החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין רבי שמעון אומר כל שיש בו זיקת תרומה אין לוקחין ממנו והלכה כמותו וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מהלכות מעשר ומ"מ החשוד לדבר חמור הרי הוא חשוד לדבר קל ממנו דתנן התם החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית החשוד על זה ועל זה חשוד על הטהרות ואמרינן בגמרא מ"ט שביעית לא בעיא חומה מעשר כיון דבעי חומה חמיר ליה החשוד על מעשר מ"ט מעשר אית ליה פדיון שביעית כיון דקמתסרא עליה ולית לי' פדיון חמירא ליה החשוד על זה ועל זה /כיון/ כינן דחשיד אדאורי' כ"ש אדרבנן. ובנ"ד נבילה חמיר' ליה מגזל משו' דגזל' ניתנה להשבון ונביל' לא ניתנ' להשבון וגם מטמ' במגע ובמשא דנבלת עוף טהור מטמא' כגריס בבית הבליע' ושייך בהו איסור מוסיף ואיסור כולל ואיסור בת אחת נמצא החשוד על אגזילה /הגזילה/ הקלה בעיניו לא הוי חשוד על הנבלה דחמירא ליה. גם הרשב"א ז"ל כתב בתשובה מי שהוא מפורסם באחד מעבירות התורה נאמן הוא בשאר איסורין דמשומד לדבר אחד לא הוי משומד לכל התורה חוץ מן המשומד לע"ז ולחלל שבתות בפרהסיא וכ"כ הרמב"ן ז"ל בתשובותיו סי' ק"ע ואף אם לא יהיה חמור ממנו בעונש אלא שחמור בעיני בני אדם שזהירין ממנו יותר מזה הוי חמור דהא אמרינן בבכורות פ' עד כמה אמר ר' זו דברי רבי עקיבא סתימתאה אבל חכמים אומרים חשוד על השביעית חשוד על המעשר מאן חכמים רבי יהודה דבאתריה דרבי יאודה שביעית

חמירא להו גם כי גזלה ונבילה שני איסורים נינהו דהנחשד לחמור שבהם לא הוי חשוד אפילו על הקל דהא משומד לערלות לא הוי משומד אשחיטה דקילא מינה אמנם שביעית ומעשר וטהרות אף על פי שהם איסורים מחולקין שייכי אפילו בדבר אחד וכולם מין אוכל וחשיבי כאיסור אחד לענין שאם נחשד על החמור נחשד גם על הקל. ובנ"ד נמי לא אמרן דחשוד אגזלה חשוד נמי אנבלה אלא כשנחשד תחלה על שניהם וחזר בתשוב' משניהם ושוב נחשד על אחד מהם דבהא ודאי רגלים מוכיחות מגו דחשוד אהא חשוד נמי אהא דאמרי' התם יש מי שהוא חשוד על הטהרו' ואינו חשוד לא על זה ולא על זה פי' לא על המעשרות ולא על השבעית ופריך ורמינהי נאמן על הטהרות נאמן על השביעית הא חשוד חשוד ואמר רבי ינאי כגון דהוה חשוד לתרוייהו ואתא קמי רבנן אתרוייהו והדר אחשד אחד מינייהו דאמרינן מגו דחשוד אהא חשוד נמי אהא אידך משא"כ בנ"ד דאילו כן אית לה קלא ואיברא החשוד על הגנבה אינו חשוד על הנבלה לאכלו או להאכילה לישר' דאמרינן בפ"ק דחולין הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו הלך ומצאן שחוטים רבי יהודה אוסר ורבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי מתיר אמר ר' נראין דברי ר' יהודה כשמצאן באשפה דברי רבי חנינא כשמצאן בבית וכתבו שם התוס' וז"ל הרי שנאבדו לו גדייו ה"ה נגנבו ומשום דחשוד אגניב' לא חשוד אנבילה. ובתוספ' קתני בהדיא נגנבו לו תרנגוליו' ומצאם שחוטים כו' וכן כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו שם וכ"כ הרב בנו בטור יורה דעה וז"ל המוציא בהמה שחוטה כראוי במקום שרוב ישראל מצויים כשרה ואפי' אם נגנבה ממנו ונמצאת שחוטה אע"פ שהוא חשוד על הגניבה אינו חשוד על השחיטה עכ"ל.

עוד כתבו וז"ל ותו שהסבה שבשבילה נעשית ההסכמה לא נסתלקה וערבין ערבא צריך אשר פיהם דבר שוא כו': ואני אומר אמת הדבר ומ"מ לא נעמוד לפני רג"ל אתנהלה לאיטי כמעשה יעקב אבינו ונעביר השעה ונתפיס מהרע מעוטו וכל מאי דאפשר לתקוני מתקנינן.

עוד כתב ותו שהיה צריך פתח וחרטה לכל אחד וא' שאין פתחו וחרטתו של זה כפתחו וחרטתו של זה וזה ודאי נולד הוא ואין פותחין בנולד כו' עכ"ל. ואני אומר המבין למראה עיניהם כלשון ההסכמה ההיא אמנם על האמת אף על פי שחתמו בה לחזקה שלשת החכמים היא לא היתה בהסכמתם וגם בדעת' אז הסכימו להתיר החל' שהתירו ממנה כשיצטרך ולב ב"ד התנה בכך ונמצא כי כל ההסכמה ההיא בנויה מתחלתה על יסוד רעוע ואילו היה ג"כ מתנים על כולה היתה כשאר הסכמותיהם לענין התרה בלא פתח ובלא חרטה דלא אמרו אלא בסתם אך לא במפורש וסתם נדרים להחמיר ופירושן להקל ורחמנא לבא בעי וידוע הוא שכל הסכמות של קהל בלי הסכמת דייניהם שהמחום עליהם לאו כלום היא והכי אמרינן בפ"ק דבבא בתרא הנהו טבחי דאתנו בהדי הדדי כל דעביד ביומא דחבריה לקרעיה למשכיה אזל חד מינייהו עביד ביומא דחבריה קרעי' למשכיה אתא לקמיה דרבא וחייביה איתיבי רב יימר בר שלמיא לרבא והא תניא ולהסיע על קצתן ולא אהדר ליה אמר רב פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה הני מילי היכא דליכא אדם חשוב אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו דמתנו. וכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו שם וז"ל מכאן כל בעלי אומניות יכולים להתנות ביניהם והם הנקראים בני העיר לעניין מלאכה ואדם חשוב היינו דוקא כגון רבא שהיה ראש ומנהיג בעיר ואפי' כל בני העיר לא כל כמינייהו להתנות אם לא מדעת אדם חשוב עכ"ל. וכ"כ רש"י ז"ל וכ"כ המרדכי בשם ר"י הזקן ממיץ וכ"כ עוד בשם רבינו יואל שם וז"ל ובסוף השערים כתוב דאין רשאין חשובי העיר לקיים שום דבר היכא דיש דיין מומחה או אדם חשוב אם לא על פיו עכ"ל. וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשובה סי' תשפ"ט ומהרי"ק בשרש קפ"ה גם הרמב"ם ז"ל נראה שכן דעתו שהרי כתב בפ"ד מהלכות מכיר' וז"ל רשאין בני העיר לקוץ להם שער לכל דבר שירצו ואפילו בשר ולחם ולהתנות ביניהם לכל מי שיעבור יענישו אותו כך וכך רשאין אנשי אומנות לפסוק ביניהם שלא יעש' אחד ביום שיעשה חבירו וכיוצ' בזה וכל מי שיעבו' על התנאי יענישו אותו כך

וכך בד"א במדינה שאין בה חכם תשו' לתקן מעשה המדינה ולהצליח דרכי יושביה אבל אם יש בה אדם חכם חשוב אין התנאי שלהם מועיל כלום ואין יכולין לענוש ולהפסיד על מי שלא קבל התנאי אלא א"כ התנה עמה' ועשו מדעת החכם וכל מי שהפסיד לפי התנאי שאינו מדעת החכם משלם עכ"ל:

והנה תנאי האומני' שייך לרוב בני העיר כטבחי' וזולתם והוו להו כבני העיר והדין בהם שוה ולא כתנאי שבין אדם לחבירו או יחידים דלא בעו ב"ד בתנאי שבממון קיים ליחידים בלא ב"ד ולענין השבת אבידה כשמתבטל ממלאכתו שוה דינר ומתנה בב"ד שיטול שכרו דינר כדאיתא בפרק אלו מציאות דהתם היינו משום דבעל אבידה ליתיה התם וגם מן התורה חייב להחזיר בחנם ותניא בפרק הגוזל בתרא דתנן שטף נהר חמורו וחמור חבירו כו' התם בעלים קיימי ולהכי לא בעין ב"ד דהא בגמרא פריך ולימא משטה אני בך ואם התנה בב"ד לא מצי למימר משטה אני בך אך אם אינו שם לא בעי להתנות בב"ד דרב גוברייהו להפקיר ממון אחרים והפקר ב"ד הפקר כדאיתא בגיטין פרק השולח ומ"ש רבינו בפ"ד מהלכות מכירה ב"ד חשוב באומנין הוא חוזר גם לבני העיר ובתלמודא אייתי באומנין וה"ה לבני העיר מדפריך מבני העיר לאומנין וכת' לתקן מעשה המדינ' היינו שהוא ממונה על כך והיינו להסיע על קצתן וכת' ולהצליחו בדרכי יושביה דהיינו בתנאי האומנין וכיוצ' בזה דהכל שוה לו אבל הריב"ש ז"ל כתב בתשובותיו בסי' שע"ט ז"ל נראה דהיינו בבני האומנות אבל בני העיר יכולים הם להתנות ואינם צריכין להסכמת אדם חשוב שבעיר וכן נראה מדברי הרמב"ם שלא הזכיר דין אדם חשוב בבני המדינה רק בבני אומנות כו' עד וכן נראה מדברי הרמב"ן ז"ל כו' עכ"ל:

ומה שאמרו בנולד דידן דאין פותחין בו אני אומר לא היא דהא נולד זה מצוי ובנולד מצוי פותחין ובנ"ד לא התרנו מה שהתרנו אלא

משום תנאי ב"ד ובחרטה לבד מכאן ולהבא דשרי בנדרי קהל ומ"מ
אע"פ שאין פותחין בנולד שאינו מצוי בעין דביה לא הויא חרטה
מעיקרא מ"מ אם ניחם מעצמו מפני הנולד מתירין לו כמ"ש הרמב"ם
פ"ו מהלכות שבועות וכדאיתא בירושלמי בפרק שבועות שתיים תעין
שם ואיברא מאי דאמרינן אין פותחין בנולד דוקא בנולד שאינו מצוי
אך לא בדבר המצוי וראיה מעובד' דדביתהו דאביי דפתח ליה רב
יוסף מן הנדר עצמו וא"ל אילו ידעת דעברה על דעתך מן /מי/ נדרת
וכן ר' יוסי לאותו שהדיר אשתו מלהעלות לרגל וחרטה נמי נולד הוא
ופותחין לה מפני שהיא מצוייה כדאמרינן בירושלמי ותהית לאו נולד
הוא אמר ר' לא התהות מצוייה וכ"כ סמ"ק וז"ל ודוקא בנולד שאינו
מצוי ותדיר אבל בנולד המצוי ותדיר פותחין לו כדמסיק בפרק ארבע
נדרים וכמו שכתבתי פסק ר"ם ז"ל וגם רא"ם ז"ל פסק דההיא דאין
פותחין בנולד זהו כשאינו מתחרט אלא מנולד ואילך אבל אם מתחרט
מעיקרו פותחין אפי' בנולד דלא מסיק אדעתיה ובטל הנדר כו' עכ"ל
ובנ"ד היזק הגוים לתועלתם תדיר הוא.

גם הרמב"ן ז"ל בתשובותיו סי' רע"ג כתב דפותחין בחרטה
מחמת נולד.

והשיב רשב"א ז"ל לה"ר מנחם ז"ל לענין הנדר אשר נדרת לילך
לארץ ישראל אפי' על דעת רבים יש לו התרה אחרי שאשתך הרה
דאין אסור בפני פקוח נפש ויש סכנה להוליכה מעוברת וגם בולד עד
שיתנבר ויגיע הקיץ אף על פי שאין פותחין בנולד מלתא דשכיחא הוא
דרוב נשים מתעברות הן ויולדות ומילתא דשכיחא מודו ביה רבנן
כההיא דירדו מנכסיהם בפרק רבי אליעזר ואל תשיבני שאין זה פקוח
נפש שתוכל לילך בלא אשתך זה הבל כי לא תוכל לעגנה ואתה
משועבד ומצוה רבה היא ויש לה היתר כההוא מקרי דרדקי עכ"ל.

וכן דעת הראב"ד בהשגות שם וז"ל אמר אברהם נולד שאמרו אין
פותחין לו בו בנולד שאינו מצוי אבל בנולד המצוי פותחין כדאמרינן
עניות שכיחא טפי ממיתה ומשום הכי פתח לו קב"ה למשה

בשבועתיה בדתן ואבירם ודוקא כשאין באים לו מדרך חרטה שאינו מתחרט אלא מפני ענין שאינו יוצא לו כרצונו מפני הנדר ואומרים לו אילו היית יודע שיקרה לך מקרה זה בנדרך היית נודר בזה אנו אומרים אם המקרה ההוא מצוי מתירין לו דכיון שהוא מצוי ואילו היה באותה שעה לא היה נודר רואין אותו המקרה כאלו היה בשעת הנדר ולא ידע אותו שנעשה הנדר בטעות אבל כשהוא בא מדרך חרטה אין כאן לדקדק שהרי הוא עוקרו מעיקרו שהוא אומר כעס היה בלבי או עבריינות באותה שעה ועכשיו עבר ממני ונתרציתי ואני מתחרט על אותו כעס עכ"ל. והכי אמרינן בירושלמי וירדו מנכסיהם לאו נולד הוא א"ר זעירא העניות מצויה ע"כ ואמרי' נמי בתלמוד דידן פ' ארבע נדרים רבי שמעון ברבי הוה ליה נדרא למשריה אתא לקמיהו דרבנן אמרי ליה כמה זימנין אדעתא דהכי מי נדרת אמר להו אין הוּו קא מצערי רבנן מן שמשא לטולא ומן טולא לשמשא אמר ליה בטנית בריה דאבא שאול בן בטנית אע"ג דמצטערי רבנן אמר להו לא ושריוה רבנן רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה ליה נדרא למשרי אתא לקמייהו דרבנן אמרו ליה כמה זימנין מי נדרת אדעתא דהכי אמר להו אין כיון דחזא ההוא קצרא דהוּו קא מצטערי רבנן מחייה אמר להו אדעתא דמחיין קצרא לא נדרי ושרו ליה רבנן א"ל רב אחא מדפתי לרבינא והא הוה ליה נולד ותנן אין פותחין בנולד א"ל לאו נולד הוא שכיחי אפקורי דמצערי רבנן ע"כ.

גם המרדכי כתב בפ"ב דשבועות וז"ל אבל אם ניחם הוא עצמו מפני הנולד מתירין לו וכן כל כיוצא בזה ודוקא בנולד שאינו מצוי תדיר אבל בנולד המצוי תדיר מסיק בפ' ארבע נדרים דפותחין כמ"ש פסק ר' אליעזר ממיץ ז"ל דההיא דאין פותחין בנולד זהו כשאינו מתחרט אלא מנולד ואילך אבל כשמתחרט מעיקרו אפי' בנולד דלא אסיק אדעתיה ובטל הנדר כו' עוד כתב שם וז"ל ורבינו יוסף בכור שור פי' בפיו החומש וז"ל ג' חרטות הן א' שנולד דבר שלא היה בעולם ואף לא מסיק אדעתיה דאיניש שיבא לפניו דאין דבר זה מצוי ורגיל וכיון דאינו מצוי אנן סהדי דאפי' הזכירו לו בשעת הנדר היה

עושהו לפי שהיה סבור לא יבא דבר זה לעולם ולפיכך אין פותחין
בנולד זה דאפילו אמר אלו הייתי יודע לא הייתי נודר אין בכך כלום
דאנן סהדי דמתוך שסבור שלא יבא גמר בלבו ונדר ויש חרטה
שהדבר היה בא בעולם בשעת הנדר אבל לא היה יודע שהוא בעולם
וכשידע אמר אילו הייתי יודע דבר זה לא הייתי נודר כו' מתירין לו כו'
עד והשלישי דבר שלא בא לעולם אבל רגיל לבא לעולם ויכול
לאסוקיה אדעתיה כי רגילות הוא לבא ובהיא פליגי אמוראי איכא
מ"ד אין פותחין בחרטה כזאת דכיון דהוי ליה לאסוקי אדעתיה כמאן
דאיתי בעולם דמי ולא הוי נולד עכ"ל. גם בנ"ד ליכא למימר נדר
שהותר מקצתו הותר כולו מתרי טעמי חדא דנ"ד של הרבים ההם
אתנו עליה לבטל ולהתיר חלק זה בתוך הזמן כשיצטרך ועוד דבכך
איתי מצות פקוח נפשות ומצוה להתיר אפי' בלא רשות הב"ד ורשות
הקהל ובודאי הסכמה זו תרי מילי אית בה חדא שלא יוכלו למכור
בשר עצמם ואידך שלא יוכלו למכור בשר אחרים והוה ליה כנודר
מתאנים ושוב מיד נדר מענבים והתירו לו על הענבים דלא הוי מותר
בכך על התאנים גם התרה זו ע"י חרטה היתה לא בפתח דעוקר
מעיקר' ולמה שנתחרט מכאן ואילך הותר ועל מה שלא נתחרט לא
הותר דהא לאו עוקר הנדר מעיקרו אף אם יהיו כלולים תאנים וענבים
יחד בנדר אחד. וכ"כ הרא"ש והר"ן ז"ל בפרק ארבע נדרים בשם
הרמב"ן ז"ל גם כשהותר ע"י פתח דומה קצת לנדרי טעות וכיון שיש
טעות בנדר בטל כולו משא"כ כשהוא נותר בחרטה ואע"ג דכתב
הר"ן ז"ל שם בשם התוספות דאפי' נותר בחרטה כיון דחכם עוקר
הנדר מעיקרו כיון שהותר מקצתו הותר כולו מ"מ הרא"ש ז"ל בפ'
ארבע נדרים תפס דברי הרמב"ן ז"ל עיקר ואף אם היה עיקר דברי
רבותינו בעלי התוס' ז"ל מ"מ נדרי צבור שאני דהם הם הנודרים והם
הם המתירים לעצמם ולא בעו פתח וחרטה דאדעתא דהכי נדרו
ומתירין מכאן ולהבא דמיגז גיזי דכבעל בנדרי אשתו דמי דעל דעת
בעלה היא נודרת ומתירין מקצת כמ"ש ריב"ש ז"ל בתשובות סימן
קפ"ז וכ"כ הרשב"א בתשובה. ואי מטעם האלות אשר גזרו בהסכמה
זו אין להתירה זה אינו שהרי נדוי וחרם ושמטא מתירין בלא פתח

ובלא חרטה כמ"ש הרשב"ץ דמי שקבל עליו חרם ונידוי לעשות דבר פלוני מתירין לו בלי שום פתח וחרטה שאין החרם צריך לא פתח ולא חרטה. וכ"כ הרמב"ן ז"ל במשפטי החרם וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשובה וראיה מדאמרינן בפ"ק דנדריים שמעה לההיא איתתא הזכרת ה' לבטלה שמתא ושריא לאלתר והרי לא היה שם לא פתח ולא חרטה גם נידוי שנעשה מחמת שנאה או תועלת למנדה הן לעצמו או לזולתו לאו כל' הוא כמ"ש בעל תרומת הדשן בסי' רע"ד על אדם שעבר עבירה שראוי לנדוהו עליה ועמד הרב שבעיר ונידה אותו אמנם הכל הכירו שנידהו מחמת שנאה שהיה לו עליו יען כי אחר נכשל בעבירה עצמה ולא נידהו ושאלו לבעל תרומת הדשן אם יש לחוש לנידוי ההוא והשיב וז"ל יר' לי דיש להביא ראיה דאין ממש בנידוי בכה"ג מהא דאמרי' בירושלמי בפ' אין מגלחין ומייתי לה בהגה"ה דמיימון פ"ו מה' ת"ת ובי"ד סי' של"ד ת"ח שנידה לצורך עצמו אפי' כהלכה אין נידוהו נדוי וכתב בי"ד לא ידעינן מהו לצורך עצמו ושמא הכי פירושא שנידה כהלכה ומיהו לא נתכוין אלא לצורך עצמו כדי שישתכר בהתרתו ולכן אין נדוהו נדוי ע"כ. ונראה דנ"ד להא דמי כממון דמה לי אם מכוין כדי לנקום או כדי להשתכר אם מכוין כדי לנקום ממנו ולהכניע את שונאו גם זה שכרו לעשות נחת רוח ליצרו דנראה טעם הדבר שצריך המנדה שיתכוין לש"ש כדי לעשות גדר לתורה ולכבוד לומדיה ולא יכוין כלל לעשות לעצמו לשום הנאה ותועלת דאל"כ אין ממש באותו נידוי. ואע"ג דבהגהו' מיי' מפרש ההיא דירושל' בענין אחר אדברי ראבי"ה יש לסמוך וכ"כ עליו א"ז דבעל הוראה הוא וראוי לסמוך עליו עכ"ל והנה נדר על דעת רבים דהיינו על דעת פ' ופ' ופלוני דאמרינן בגיטין בפרק השולח דלית התרה לדבר הרשות בלי רשות אותן שלשה מ"מ לדבר מצוה אית ליה התרה בלי רשותם כההוא עובדא דההוא מקרי דרדקי דאדרוהו על דעת רבים והדר אהדרוהו משום דלא אשתכח דדייק כוותיה ואין לך מצוה גדולה מפקוח /נפש/ להוציאם מסכנה מצויה כנ"ד ונדר על דעת רבים בקהל יש להתירו אפי' לדבר הרשות בלי רשות אותם שנדרו על דעתן כמ"ש באשה נודרת על דעת רבים הבעל מפר לה

בלי רשות אותם רבים משום דעל דעת בעלה היא נודרת וכ"כ הרשב"א בתשובה בסימן קמ"ח. ומ"מ בני העיר צריכין להסכמת חכם שהמחווה עליהם בהסכמתם דהא אפילו למאן דאמר דבני העיר אינן צריכין להסכמת אדם חשוב מ"מ בנדון דידן הכא החשיבום לבסוף והסכימו ומסרו הדבר לדעת דייניהם אשר המחום עליהם והחשיבום בכך והוו להו הם עיקר בדבר ואינם צריכים בהסכמת הצבור בהתרה זו ואע"ג דבפרק בני העיר אמרינן לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר ואמתני' קאי דאוקימנא בשל כפרים אבל בכרכים לא מהני שבעה טובי העיר כלל הני מילי בסתם אבל אם ביררום אפי' בכרכים מהני ואפי' יחיד וגרסינן בירושלמי דמגילה פרק בתרא שלשה מבית הכנסת כבית הכנסת שבעה מבני העיר כבני העיר מה אנן קיימין אי שקבלו עליהם אפילו ביחיד ואי בשלא קבלו עליהם אפי' כמה אלמא היכא דבררו אפילו יחיד נמי וכי היכי דמהנייא ברירא בכפרים הכי נמי מהניא בכרכים וכיון שיש בידם להפקיע ב"ה מקדושתו אע"פ שיש לכולם חלק בו כדאמרינן בנדריים בפ' השותפי' הריני חרם עליך כו' ושרי למשתי ביה שכרא כדאיתא במסכת מגילה וה"ה בכל מעשה הקהל מעשיהן קיימים ובמעמד אנשי העיר דקתני היינו שעושים בפרהסיא ואין מוחה בידו שאילו בהסכמת רוב א"כ לא עשו טובי העיר מאומה אלא כל הקהל או רובם ואפי' בכרכים נמי כ"כ ראבי"ה ז"ל.

מ"מ בכל איזה אופן שתהיה ההסכמה שרי להתירה אפלו מפני ספק פקוח נפשות וכמ"ש הרא"ש ז"ל גם הרשב"א ז"ל כתב בתשובה על מי שנשבע על דעת רבים שלא ישחוק שום שחוק בעולם שיש בו מעות ונשתטה וחזר ונשתפה ולפעמים חוזר לשטותו ויום אחד שחקו לפניו ומצא מנוח ונוח לו ואמר שאם יוכל לשחוק במעות שימצא מנוח ורפא לו ושאלת אם מותר להתירו אם לא תשובה מסופק אני בדבר זה דאפשר לומר שהוא מותר ויש בדבר פקוח נפש וכמו ששנינו המכבה את הנר מפני רוח רעה ובשביל החולה שישן פטור ובסו' דשמעתין התם בחולה שיש בו סכנה ומותר לכתחילה כו'

עד ושמה אם הוא מסופק מותר וספק נפשות להקל כו' עכ"ל. ומה שהחמירו עליהן בהסכמה והוא בכל אותן החומרות לשבר זרועות רשעים למראה העין ובקעה מצאנו וגדרנו בה גדר ובידינו כח לעשות ולקונסם בכך בפה ובלב להתנות כההיא דנודרין להרגין ולמוכסין כו' ואפי' בחוצה לארץ מצינו למעבד הכי דהא אמרינן ביבמות בפרק האשה רבה דב"ד מכין ומענישין שלא מן הדין ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה.

וכתב הרי"ף ז"ל בפרק הגוזל לההוא דקנסיה רב נחמן לההוא גברא דגזלן עתיקא הוה וז"ל שמע מינה דקניסנה בכי האי גוונא אפי' בח"ל ודוקא גדול הדור כמו רב נחמן דחתניה דבי נשיאה הוה וממונה לדון ע"פי הנשיא או טובי העיר שהמחום רבים עליהם אבל דייני בעלמא לא עכ"ל.

ואף כי אנו בענותינו /בעונותינו/ הדיוטות אנחנו מ"מ המחוננו רבים עליהם ויפתח בדורו כשמואל בדורו והפה שאסר הוא הפה שהתיר וכתיב ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם כו' אין לך אלא כהן שבימיך וכתב ובאת ולא כתב והלכת לרמוז נוטריקון ובאת ואל בינתך אל תשען. והשעה צריכה לכך ואם בתחלה נסנו מן הפח לבסוף לא נפול אל הפחת וכמ"ש הרמב"ם בפ' כ"ד מהלכות סנהדרין וז"ל יש לב"ד להלקות למי שאינו חייב מלקות ולהרוג למי שאינו חייב מיתה ושלשה ודאי נקראים ב"ד אפילו שיהיו הדיוטות כדאיתא בפ"ק דסנהדרין ובהוראת שעה נמי מצינן לעבור על דברי תורה כעובדא דאליהו בהר הכרמל וכהני עובדי דיבמות פרק האשה רבה ועכשיו מחמת סכנה התרנו חלק זה ממנו כפי התנאי שהיה בלבנו ואם מחמת גזלה ניתי עליה הרי אומר ששב בתשובה ורחמנא ליבא בעי ואין לו מה להחזיר ואפילו שיהיה לו אינו יודע למי יחזיר ואף דגזל רבים הוא ותקנתו לעשות דבר קיים שיהיה בו תועלת לרבים כאשר תשיג ידו ואף אם היה יכול להחזיר לבעלים ניכרים מ"מ הם אין להם

לקבל ממון והמקבל ממון נועל דרכי תשובה בפניו ובזה אין רוח חכמים נוחה הימנו כדאיתא בהגוזל עצים והיינו במחזיר מעצמו שלא ע"י בית דין ובל יערימו הגזלנים ויעשו כן כיון שלא יקבלו מהם ויפטרו לכן לא נמשכה תקנה זו אלא בדורו של רבי שתקנה ומפני זה אחריו היו דנין דיני גזלות ומקבלין מהם. ומ"מ בנ"ד שמטה ידו ופסקה מחיתו ורבו חובותיו והנוגשים אצים לפרוע לאשר לו נוגשים אין לנו לנעול דרכי תשובה לפניו וכ"ש שהסכמה זאת לא הסכימו בה דייניהם אלא ע"מ שיתירו להם חלק זה כשיצטרך ולב ב"ד התנה בכך ומצי להתירו בשעת הדחק כאשר עשו בחלק זה לבד להיות מוכרים כמוכרים בשר של אחרים לא של עצמם ואף אם היתה משונה מכל הסכמותיהן וחומרותיהן רבים מ"מ לב ב"ד התנה בכך ומהני דאלת"ה מה כח ב"ד יפה ואע"ג דבאיניש דעלמא האומר נדר שאני רוצה לידור לא יהא נדר בלבו לאו כלום וצריך לומר כן בקול רם ולא בלבו דדברים שבלב אינן דברים ואינן מבטלין את הנדר שהוציא בשפתיו כמ"ש הרא"ש ז"ל בפסקיו בפ"ד דנדריים בשם הרא"ם ז"ל שאם בטל בחשאי לאו כלום היא דכתב אההיא דאמרינן התם דכיון שאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל לא שמע ליה ולא אתי בהדיה וז"ל וא"ת מאי קשיא ליה לימא שבטל בלחש כדי שלא ישמע חבירו ופי' הרא"ם ז"ל שאם בטל בחשאי אין ביטולו ביטול דכיון דנדר בסתם אע"פ שחשב בלבו שנדר על דעת תנאו הוו דברים שבלב ולא מוכחי ולא הוו דברים אבל אם ביטל בפרהסיא הוו דברים שבלב דמוכחי ומועלת מחשבתו לבטל הנדר הילכך פריך תלמודא ולא אתי בהדיה עכ"ל. ומאי דאמרינן בעלמא שצריך שיהיו פיו ולבו שוין ואי לא לא הוי נדר היינו כשאין מחשבתו סותרת מה שמוציא בפיו ולהכי לא הוי נדר עד שיהיו פיו ולבו שוין אמנם כשמחשבת לבו סותרת מה שהוציא בפיו באומר במחשבתו כל נדר שאני רוצה לידור יהא בטל לא מהני עד שיוציא דבר זה בפיו בקול רם ואיברא להזיקא דרבים חיישינן טפי דאמרינן בבתרא בפ' לא יחפור מרחיקין את הנבלות ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמות אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר כו' ותנן נמי התם אילן שהוא נוטה לר"ה קוצץ כדי שיהיה גמל עובר

ורוכבו כו' ומייתי לה הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' נזקי ממון ותנן כמי
/נמי/ בפ' חזקת הבתים אין עושין חלל תחת ר"ה בורות שיחין
ומערות כו' אמור מעתא /מעתה/ כל שכן הם הדברים בנדון דידן
דודאי מגיע לרבים היזק רב ח"ו אם בגופן אם בממונן דאין לנו לעמוד
עליו מדכתיב ולא תעמוד על דם רעך וגו'.

ומעתה איני צריך להשיב על מה שאמרו דאין הסכמה זו כשאר
הסכמות הקהלות שדעתם הוא מתחלה שיתירו כ"ז שירצו בלי פתח
וחרטה שהרי החמירו בהסכמה זו הרבה יותר מדאי וקבלוה כל יחיד
ויחיד וגם ג' חכמים הנ"ל הענישו הרבה לכל המתיר הסכמה זו
ולפיכך לא הסכמנו בהתרתו עכ"ל כי הנה החלק אשר עליו היו
החומרות בדעתנו לבל ישחטו בהמות לעצמם למכו' לישראל עדין
היא קיימת בכל חומרותיה מחמת שלב ב"ד לא התנו על חלק זה
אמנם החלק אשר לב ב"ד התנה עליו התירוה כאמור ובאמת אלו היו
ב"ד מתנים גם על מכירת בשר עצמם להתירו לכשירצו אע"פ שתהיה
משונ' מאד בחומרותיה על דעת קהלות רחוקות היה לנו בזה מקום
להתירה בלי שום פתח וחרטה כלל דחומרותיה היו אז להכריח
/להבריח/ ארי ממצרנו ובקעה מצאנו וגדרנו בה גדר אז באותה שעה
ומחמת נבלה נמי אלו נמצאת אחריו נבלה פעם אחרת לא יקרא בכך
חשוד אם לא שיהיה מועד להאכיל נבלות פעמים שלש כי בזה ודאי
יצא עליו קול שהוא חשוד להאכיל נבלות ובנ"ד מעולם לא יצא עליהם
שום קול בכך אלא שנחתם עליהם כך להגזמא כאמור וכ"כ הר"ן ז"ל
אהיה דאמרינן בפ' גיד הנשה טבח שנמצא אחריו חלב ר' יוחנן
אומר בכזית רב יהודה א' כשעורה ולא פליגי כו' עד והלכתא להלקותו
בכזית להעבירו כשעור' וז"ל ומיהו אע"ג דמעברינן ליה אין דינו
כחשוד שהחשודי' חזרתם קשה כמ"ש בסנהדרין מפני שהן מזידין
אבל הכא לא חשבינן מזיד אלא פושע הוא וחזרתו קלה שיקבל עליו
שיתנהג כחבר לענין זה בפני שלשה סגי ליה כדמוכח בבכורות גבי
חבר ונעשה גבאי וכל הדברים האלו נדונין לפי זה שאין לפי כוונת
האנשים ולפי אונסם ופשיעתם ויסוד דברים אלו וביאורם בספר אסור

משהו להראב"ד ז"ל עכ"ל. ולכבוד לומדי התורה אמרו בפ"ק דחולין א"ר הונא האי טבחא דלא סר סכינא גבי חכם משמתינן ליה ורבא אמר מעברין ליה ומכריזין אבישרא דטרפא היא ול"פ כאן בנמצאת סכינא יפה כאן בשלא נמצאת סכינא יפה רבינא אמר היכא דלא נמצאת סכינא יפה ממסמס ליה בפרקא דאפי' לגוי לא מזדבן וקאמר התם ההוא טבחא דלא סר סכינא קמיה דרבא בר חנינא שמתיה ועבריה ואכריז אבשריה דטרפה הוא איקלע מר זוטרא ורב אשי לגביה אמר להו ליעיינו רבנן במלתיה דתלו ביה טפלי בדק רב אשי לסכיניה ונמצאת יפה ואכשריה ואיברא גם רבא לא העבירו מחמת דסכינא נמצאת פגומה אלא דלא סר סכינא קמיה רבא דאלו נמצאת פגומה הוי פושע ואע"ג דתלו ביה טפלי לא היה רב אשי מחזירו עד שיקבל עליו בפני שלשה שלא ישחוט עד שיבדוק לו חכם סכינא ואילו היה רגיל וחשוד בכך לא היה מחזירו עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב ורבינא ס"ל דבנמצאת סכינא יפה פליגי דאלו נמצאת פגומה לא הוה אמר רבא דמכריזין אבשריה דטרפה היה דהא אפי' לגויים לא מזדבן אלא ודאי אפי' נמצאת יפה קאמר רבא דמעבירין ליה ומכריזין אבשריה דטרפה היא ואע"ג שהעבירו רבא מפני כבודו רב אשי החזירו במצות רבא ולא הוצרך לחזור ולימלך בו כשנמצאת סכינא יפה. והיינו דקאמר ליה מר זוטרא התם ולא ליחוש מר לסבא כלומר דהיה לך לחזור ולימלך בו והוא השיב בשליחותיה קא עבדינן שהרי גילה דעתו שחפץ להתירו כשימצא לו זכות דהיינו כשימצא סכינא יפה אפילו הכא דלא מחלו חכמים על כבודן משום דתלי ביה טיפלי ויש לו להחזירו בכך בלי שום המלכה ומר זוטרא אפי' בכך חש על כבודו כבוד התורה ואין כבוד אלא לחכמים וזה ודאי אינו צריך לפנים ולא לפני פנים ויש לנו לדון הרבנים גם הם לכף זכות בחכמתכם עתה דלא היתה אלא לגדור גדרות לבל יפקירו בהסכמות חמורות ויפרקו עול ח"ו וינתקו מוסרות ומקברות התאווה יסעו העם חסירות. והאמת יורה דרכו ויתן עוז למלכו וה' יגיה חשכו ואותיות אמ"ת דא"ב מרחקן ויש להם רגלים כי דובר אמת ישמיע למרחוק קולו באין מכלים ולו תאות עמידה כבני

אלהי"ם אמנם אותיות שק"ר בא"ב מקרבן בלי רגלים כי יאמר בקירוב מן הפה לאוזן להעלים לבל יכזבוהו רבי פעלים ואין לו עמידה בנפש שבאותיות שי"ן קו"ף רי"ש /ש' ק' ר'/ ואבן מקיר תזעק על מקבלי' אמנם אמת מארץ תצמח. וחותמו אמת אל"ף מאתי"ם תשעי"ם חתום בשם אהיה שעול" כ"א רבוע כ"א פעמים כ"ז יעלו אמ"ת ואהי"ה בא"ת ב"ש יהיה תצמ"ץ בגימטריא כת"ר ושם יהו"ה יעלה כ"ו מלואו ששה ועשרים יעלו כמספר כת"ר תור"ה ולא להשיב על דברי הרבנים נתכוונתי במלחמת חובה מביאה בסופה אהבה וחיבה מכמה וכמה טובה רק להנצל בזה מריב לשונות שונות על שגיונות הורוני ואני אחריש ומה שגיתי הבינו לי כי תורה היא וללמוד אני צריך ואפי' רברבי ואפילו זוטרי קבועים במרכבה דגול מרבבה ועליה אני בא מי שחותמו ושמו אמת הוא ינחנו בדרך אמת ועל הדין ועל השלום ועל האמת והיה זה שלום נאם הצעיר בעיר הדובר עד הלום למראה עיניו ישפוט ולמשמע אזניו יוכיח במעיני התורה יפריח.

יוסף ן' לא"א אברהם ן' צייאח